

Горошинський Олександр Олександрович,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ВІДМЕЖУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ» ВІД «ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМИ ОBOB'ЯЗКАМИ»

Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу передбачена розділом XVII Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». Відповідно до статті 365 КК України перевищенням влади або службових обов'язків є умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, що явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, а також державним чи громадським інтересам, та інтересам юридичних осіб [1].

Зловживання владою або службовим становищем тлумачать як умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб [2].

Н. Ярмиш розглядаючи різницю між поняттями «зловживання владою» та «перевищенням влади» слушно зазначає, що зловживаючи владою або службовим становищем, особа вчиняє дії, що вчинити не дозволено, тобто, дії, що суперечать інтересам служби, однак, у той самий час особа продовжує користуватись власними повноваженнями. У випадку перевищення влади, особа діє без відповідних повноважень, тобто, бере на себе або «чужі» функції, або вчинює дії, які взагалі не можуть бути «функціями» службової особи [3, с. 140].

Вищезазначену позицію поділяє український вчений Г.М. Анісімов, який констатує, що як загальна та спеціальна норми співвідносяться між собою зловживання владою або службовим становищем, що передбачено статтею 364 КК України, та перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, визначеного статтею 365 КК України, а вчинення працівником правоохоронного органу дій, що явно перебувають за межами його компетенції, є безпосереднім різновидом зловживання владою чи службовим становищем, протиправного їх використання. Разом з тим, за межами компетенції мають мати кримінально-правову оцінку в межах статті 364 або статті 364-1 КК України дії вчиненні іншими службовими особами, які є не працівниками правоохоронного органу, окрім випадків, коли існують інші спеціальні склади злочину, наприклад, передбачених ст.ст. 366, 368, 368-3 КК України [4, с. 256].

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що перевищення влади або службових повноважень, передбачені статтею 365 КК України, є злочином із матеріальним складом. Об'єктивна сторона вказаного злочину проявляється в активних діях, що мають характерні ознаки. По-перше, вони зумовлені службовим становищем винного. По-друге, пов'язані з реалізацією його

службових повноважень та очевидно виходять за межі цих повноважень. Потрете, вони спричиняють істотну шкоду або тяжкі наслідки правам, свободам та інтересам фізичних, юридичних осіб або державним чи громадським інтересам. На кінець, такі дії перебувають у причинному зв'язку із зазначеними наслідками, з настанням яких злочин визнається закінченим [5].

Окрім того, виходячи з положень постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 15 «Про судову практику в справах про перевищення влади або посадових повноважень» до основних характерних ознак, що відмежовують **перевищення влади або службових повноважень від зловживання владою або службовим становищем варто віднести:**

1. Під час зловживання службовими обов'язками службова особа діє незаконно, всупереч інтересам служби використовує надані їй законом права і повноваження (ст. 364 КК).

2. Під перевищенням влади або службових повноважень варто розуміти: а) вчинення дій, що належать до компетенції вищестоящої службової особи відповідного відомства чи службової особи іншого відомства; б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку; в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально; г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти [6, с. 172].

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Зловживання владою або службовим становищем. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. Київ : Ваіте, 2018. С. 282. URL: <https://zakon.help/article/terminologichnii-slovník-z-pitan-zapobigannya-ta>.

3. Ярмиш Н.М. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу: складнощі кримінально-правової кваліфікації. *Право України*, 2017. № 2. С. 139–146.

4. Анісімов Г.М. Особливості кваліфікації злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 2 (3). С. 250–268.

5. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Пленум Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03#Text>.

6. Пасека О.Ф. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу за КК України: основні теоретичні та прикладні проблеми. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. Вип. 3. С. 166–175.